

Oponentský posudek

Son Klasi Sonjindler
2021

na rigorózní práci Mgr. Tomáše Kadeřábka

„Bezpečnost jaderně energetických zařízení pohledem vybraných právních principů“

Předkládaná rigorózní práce se věnuje právní úpravě bezpečnosti jaderných zařízení, provozovaných za účelem výroby elektrické energie („jaderně energetických zařízení“). Rozsah předkládané práce je celkem 147 stran psaného textu. Práce je kromě úvodu a závěru členěna do osmi částí. V nich se autor postupně věnuje metodologii práce, vymezení „atomového práva“ jako právního odvětví, nástinu vnitrostátní právní úpravy a jednotlivých nadnárodních organizací, působících v diskutované oblasti. Následuje kapitola vymezující „právní a oborové principy“ a jejich detailnější analýza ve vztahu k platné právní úpravě. V závěru autor prezentuje klíčové závěry, ke kterým ve své práci dospěl. Práce dále obsahuje seznam použitých zkratk, seznam použitých právních předpisů a použité literatury a mezinárodních úmluv. Připojeno je resumé a klíčová slova v cizím jazyce. Z hlediska formálních požadavků lze tedy konstatovat, že předkládaná práce splňuje požadavky, kladené na tento typ kvalifikačního díla.

Předně lze uvést, že autor si v kontextu aktuálního vývoje zvolil zajímavé, ovšem relativně náročné téma. Jak již název napovídá, hlavní pozornost chce soustředit na otázku jaderné bezpečnosti ve vztahu k jaderně energetickým zařízením, čímž předmět práce relativně uspokojivě vymezuje. Skutečností ovšem je, že v jednotlivých kapitolách nabízí i přesahy do souvisejících otázek, např. týkajících se odpovědnosti za jaderné škody, nakládání s radioaktivními odpady, přepravy materiálů atd. Autor se ve své profesi dlouhodobě tématu věnuje, je proto zapotřebí ocenit jeho snahu sepsat nabyté poznatky do předloženého kvalifikačního díla.

V následujícím se omezím na stručný průřez jednotlivými částmi práce s tím, že jejich obsah okomentuji některými kritickými připomínkami:

- autor v úvodní třetí kapitole vymezuje předmět „atomového práva“ s tím, že cituje autoritativní dílo *Handbook on Nuclear Law* vydané IAEA. Zde konstatuje (str. 14), že atomové právo stanovuje právní rámec pro mírové využívání jaderné energie a ionizujícího záření. Domnívá se autor, že právní úpravy, které upravují vojenské užití jaderné energie, by do předmětu „atomového práva“ v zemích, kde jaderná energie takto využívána (např. Francie, Velká Británie, Ruská federace), nespadaly?

- na str. 16-19 se autor věnuje vztahu „atomového práva“ a práva životního prostředí. Autor zde dochází k závěru, že „atomové právo“ je součástí práva životního prostředí, protože jeho „primárním cílem je ochrana pracovníků, obyvatelstva a životního prostředí“. Na uvedený závěr následně ve své práci navazuje s tím, že analyzuje jednotlivé principy práva životního prostředí ve vztahu k právní úpravě v oblasti jaderné bezpečnosti. Chápu, že výše uvedený názor alespoň v části odborné veřejnosti dlouhodobě rezonuje, osobně se s ním ovšem neztotožňuji.

Zde lze uvést, že zahraniční odborná literatura se vztahu „atomového práva“ a práva životního prostředí zevrubně věnovala (sám autor v seznamu literatury cituje S. Emmerechtse, který se ovšem s autorovým závěrem neztotožňuje; bylo by ovšem možné poukázat na řadu dalších zahraničních děl, které vedou ke zcela odlišnému závěru /srov. dále/). „Atomové právo“ je obecně chápáno jako soubor právních norem, které upravují nejenom nástroje za účelem ochrany lidského života, zdraví a životního prostředí, ale i nástroje sledující jiné účely – např. podporu rozvoje jaderné energetiky

(sdílení informací, podpora jaderného výzkumu, specifický režim investic, režim společných podniků), ochranu před zneužitím jaderných materiálů a terorizmem (systém záruk, zvláštní režim obchodu s položkami dvojího užití), ale také ochranu producentů jaderných technologií (režim výlučné odpovědnosti provozovatele jaderného zařízení). Tomu odpovídají i specifické principy, které literatura v této oblasti dovozuje a které se do jisté míry překrývají s principy práva životního prostředí (stejně jako se překrývají např. s principy kosmického práva, nebo práva námořního), v řadě principů se ovšem liší. O tomto ve větším detailu níže.

Lze ještě uvést, že je nepochybné, že jednotlivé právní normy „atomového práva“ mají za cíl ochranu pracovníků. Stejný cíl ovšem mají normy pracovního práva (zejména v oblasti bezpečnosti práce). Bylo by kuriózní zařazovat je do oblasti práva životního prostředí.

- za poněkud nesystematické považují zařazení nástinu právního rámce Euratomu před výčet mezinárodních organizací, působících v oblasti mírového využívání jaderné energie, zejména před IAEA. Autor sice píše (str. 39) o dominantním vlivu IAEA, ovšem informaci o této zcela klíčové organizaci poskytuje teprve na str. 59-62.

- co se týče historického exkursu (str. 40-42) by bylo záhodno poukázat na to, jakým způsobem se ČSSR, resp. ČR zapojovala do mezinárodně-právních režimů a jaký význam sehrály bilaterální úmluvy (zejména tedy tři bilaterální úmluvy, uzavřené v oblasti mírového využívání se SSSR). Autor uvádí, že počátky právní úpravy spadají do druhé poloviny 70. let, ovšem existenci jaderného zařízení předpokládal již § 11 vl. nařízení 80/1957 Sb. (to je ale jenom detail).

- na str. 83-131 se autor věnuje rozboru principů práva životního prostředí ve vztahu k platné právní úpravě. Autor vychází z (dle mého názoru mylné) premisy, že tyto principy jsou bez dalšího aplikovatelné na právní úpravu mírového využívání jaderné energie. Lze samozřejmě souhlasit s tím, že některé z těchto principů, např. princip odpovědnosti státu, aplikovatelné jsou. Jak ovšem autor vysvětlí skutečnost, že v platné právní úpravě za případné škody neodpovídá dodavatel technologie, dodavatel paliva, stavební podnikatel, který jaderné zařízení zřídil atd.? Tyto subjekty dle jeho názoru nejsou „původci“ a zásada „odpovědnosti původce“ se na ně nevztahuje? Jak se autor staví k aplikaci principu odpovědnosti původce ve vztahu k institutu statní záruky (tj. koncepci, kdy určitý objem škod uhradí stát i za situace, že potenciální původci – např. dodavatel vadné technologie – jsou i nadále přítomni)?

Výše uvedené otázky představují jenom některé důvody, na základě kterých je aplikace principů práva životního prostředí na oblast „atomového práva“ v zahraniční literatuře přijímána jenom s velkou rezervou.

Naopak, autorovi musí být znám výčet specifických principů které dovozuje IAEA a které jsou obsaženy i v jím citované publikaci *Handbook on Nuclear Law*. Jedná se o specifické principy, které jsou do značné míry odlišné od principů, prezentovaných v předkládané práci. Lze uvést, že právě principy vypracované IAEA byly v posledním desetiletí recipovány v řadě odborných publikací (výběrově: H. Cook, *The Law of Nuclear Energy*, Sweet & Maxwell, 2013, W. Scharf, *Europaisches Atomrecht*, De Gruyter, 2012, A. Grishenko, *Jadernoe pravo Rosii*, MGIMO, 2017 atd.) a jsou dnes v odborné veřejnosti přijímány jako etalon „atomového práva“. Je na škodu, že autor výčet těchto principů ve své práci nereflektuje. Právě ony jsou totiž důvodem, proč ve většině zahraniční odborné literatury není postulát o „atomovém právu“ jako součásti práva životního prostředí přijímán.

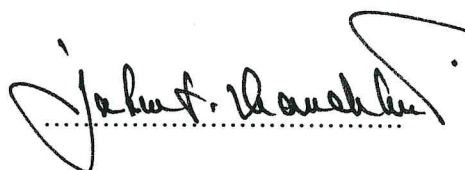
Na tomto místě bych chtěl uvést, že výše uvedené kritické poznámky mají toliko za cíl poskytnout alternativní pohled na diskutovaná témata. Jejich účelem není kritika kvality práce jako celku, která je dle názoru oponenta na solidní úrovni.

Co se týče obhajoby předložené diplomové práce, navrhuji, aby se autor vyjádřil k následující otázce:

Autor ve své práci bez dalšího používá pojem „atomové právo“. Jedná se o pojem, který je v naší literatuře do jisté míry tradován od 70. let a který reflektuje tehdejší terminologii používanou v SRN (Atomrecht) a také v SSSR (atomnoe pravo). Ve svém posudku jsem tento pojem dal zcela záměrně do uvozovek. Skutečností totiž je, že novější literatura se od tohoto termínu odklání a používá spíše pojmy „nuclear law“ (srov. již výše citovaná publikace IAEA), „droit nucléaire“, „Nuklearrecht“, „jadernoe pravo“. Na tomto místě bych chtěl uvést, že oba termíny mají své opodstatnění. Je pozoruhodné, že např. zákon č. 263/2016 Sb. nese název „atomový zákon“, adjektivum „atomový“ se v něm ovšem kromě názvu již nikde nevyskytuje. V rámci obhajoby by se autor mohl vyjádřit k otázce, proč si vybral právě termín „atomové právo“ a jak chápe paralelně se vyskytující termín „jaderné právo“.

Závěrem uvádím, že v případě úspěšné obhajoby předložené práce navrhuji autorovi udělit titul „doktor práv“ (JUDr.).

V Praze, dne 20. 7. 2018

Doc. JUDr. J. Handrlica, Ph.D.